

Cinc cròniques del setge

Barcino Magna Parens, obra de Francesc de Santacruz, que va ser capità d'enginyers a la fortalesa de Cardona (AHCB).

“Lo estrago no's pot dir, però de vuy a 300 anys se'n recordarà.” Això escrivia Manuel Soler, un frare carmelità d'uns 40 anys, el 29 de maig de 1714, després de dies de bombardeigs continuats sobre Barcelona. Tres-cents anys després, justament, Agustí Alcoberro i Mireia Campabadal recuperen tot el seu *Dietari del setge de Barcelona del convent de Sant Josep* i posen a l'abast del públic el seu estil modern i proper, a pesar de la distància temporal. L'estil modern es fa evident a l'entrada completa d'aquell 29 d'agost: “Lo foc que est nit se à disparat tant de la plaça com dels enemichs és cosa que pasma, lo que à proseguit tot lo die, disparant una càrrega serrada ab bombas, semblant aver arribat ja lo die del Judici, disparant-ne moltes per lo Reval, causant gran consternació a tota la gent

L'Editorial Barcino publica, a 'Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714', cinc visions diferents de la Barcelona assetjada, tres de les quals eren inèdites. L'edició és de l'historiador Agustí Alcoberro i la filòloga Mireia Campabadal.

per no trobar ja lloc segur per poder habitar. Concidirian las afliccions en què se troba est poble. Lo estrago no's pot dir, però de vuy a 300 anys se'n recordarà. Lo foc de las escopetadas és estat gran y à durat molt”.

La crònica de Soler arriba acompanyada, en el mateix volum, de dues cròniques amigues de sengles austriacistes convençuts i dues d'enemigues de dos botiflers, un dels quals és a

Barcelona durant el setge i l'altre passa de Premià (Maresme) a Samalús (Vallès Oriental); d'aquí, a Granollers, i finalment, observa l'últim tram del setge des de Sarrià. Totes són escrites en català. Cinc cròniques ben diferents d'estil i posició de l'autor, la qual cosa dóna al volum de l'Editorial Barcino un interès afegit. Totes cinc, a més, van passar desapercibudes durant segles, ocultes o dissimulades entre uns

Érem, som i serem

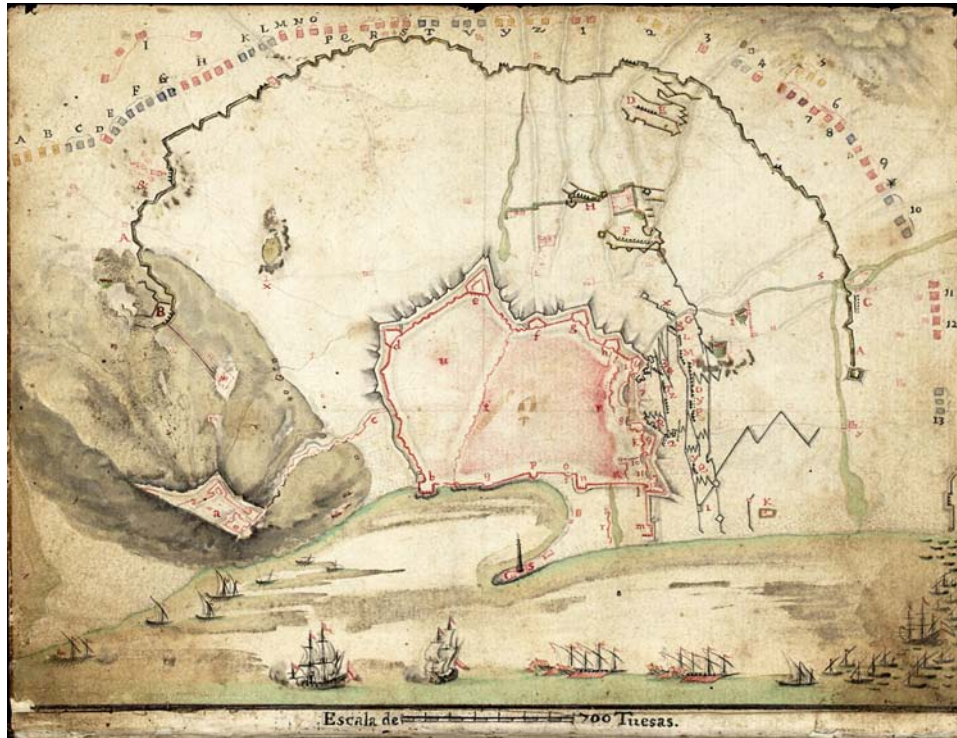
altres papers sense rellevància, fins que han estat descobertes. Són, segons Alcoberro i Campabadal, “supervivents excepcionals d’una política deliberada de silenciament, que va tenir com a conseqüència primera la destrucció de documents i relats per part dels seus mateixos autors, ja que podien esdevenir proves inculpatòries inapel·lables”.

Per exemple, la *Relació del siti de Barcelona de l’any 1713 i 1714*, de Manuel Mas i Soldevila, estava “escrita a continuació de la *Sèrie i nota de tots els consellers* [una relació de tots els consellers de la ciutat] sense cap títol que la identifiqui; potser per aquest motiu no apareix a l’inventari de la biblioteca, i ha passat pràcticament desapercebuda per als historiadors”. La primera persona que la cita és Eulàlia Duran a *Repertori de manuscrits catalans (1424-1620)*, el 2000.

Mas i Soldevila va ser catedràtic de lleis a la Universitat de Barcelona fins al seu tancament –el 1714, és clar– i conseller segon de Barcelona el 1711. “El punt de vista de Mas i Soldevila és el d’un home del govern de Barcelona. Els elogis del comportament dels barcelonins, i molt especialment dels civils enquadrats a la Coronela, corren en paral·lel a la decepció davant de la manca de suport que la resistència trobà fora del cap i casal.”

Succinta memòria d’un botifler anònim. L’autor de la *Succinta memòria*, una altra de les cròniques d’aquest volum, no es coneix. L’obra, tot i ser descoberta ja fa un segle, també semblava estranyament oculta, perquè no la citen alguns autors molt exhaustius, com Mateu Bruguera, que el 1871 va escriure la *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña en 1713 y 1714*. La *Succinta memòria* es trobava manuscrita “en un volum miscel·lani de l’Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. El primer que la cita és Joaquín de la Llave y García el 1903.

“Desconexem la identitat de l’autor”, diuen Alcoberro i Campabadal a la introducció, “que, tanmateix, es revela com un conspicu botifler que va romandre a Barcelona durant tot el setge. En la crònica hi ha un gran nombre de referències al món del dret i a

Verídico plano de Barcelona sitiado desde 25 de julio 1713 hasta 12 setiembre 1714 i la llegenda

l’actuació d’advocats i estudiants, cosa que ens fa pensar que l’autor devia pertànyer a aquest col·lectiu.”

Com ja han explicat uns altres autors, els partidaris dels Borbons vivien a Barcelona amb una certa comoditat, tot i que s’oposaven a participar a defensar-la, com feia tothom, fins i tot els frares, com veurem. Fins al final del setge no van ser detinguts per negar-se a fer guàrdies. L’autor mateix ho explicava el 8 d’agost de 1714, quan el setge feia més d’un any que durava: “Per ocació de haver-me portat a la prasó lo dia de vui per no entrar de guarda y tenir-me per affecte al rey nostre senyor (que Déu guardi), no poguí continuar lo diari ab la forma de notar cada dia y per diadas lo que anava ocorrent –fins aquest moment ha escrit dia a dia, mai no ha estat detingut, i, a partir d’aquesta data, ho referirà a posteriori–, y axins en general relataré lo que succuí en lo restant del siti”.

“Lo que ab (...) molta sa[n]ch havían alcançat (...) ho perdérem”

Un notari borbònic. L’altra crònica botiflera d’aquest volum és la crònica del setge de Barcelona *Per desengany dels esdevenidors*, del notari Aleix Claramunt. És una altra joia amagada, aquesta fins fa només sis anys. “La inserció del relat en un manual notarial, aparentment convencional”, expliquen Alcoberro i Campabadal, “ha passat desapercebuda fins que fa pocs anys el personal de l’Arxiu Històric de Protocols de Barcelona el va descobrir durant la realització d’unes tasques de catalogació.” El 2008 Alcoberro el va editar sense notes.

A diferència dels altres, el text de Claramunt va ser escrit des de fora de Barcelona i dóna informació que li arribava de la capital però també del que passava al Principat durant el setge. “Claramunt s’arreglera amb aquells barcelonins benestants que van abandonar la ciutat en iniciar-se el setge, i que no hi van tornar fins a l’ocupació borbònica. El seu relat –una crònica personal, no pas un dietari– constitueix, però, una font de gran interès per conèixer la situació que es va viure en el rerepaís durant aquells catorze mesos. I és que, per atzar o no, Claramunt va viure de molt a prop, com veurem, algun dels principals episodis del conflicte. Era al Maresme l’agost de 1713, moment en

VERIDICO PLANO DE BARCELONA,

Sitiado desde 25. de Julio 1713. Hasta 12. de Setiembre 1714.

a. Castillo de Monjuique.	A. Linea de Contravalacion.	2. Bate. de 4. Moz. Piedras.	O. Castilla.
b. Baluarte del Rey.	B. Bateria Coira S.º Madrona.	3. Bate. de 4. Moz. Piedras.	P. Saboya.
c. Linea de Comunicacion.	C. Bate. de 12. Morteros.	4. Bateria de 4. Cañones, de 6.	Q. Truxillo.
d. Puerta de S.º Antonio.	D. Ataque Contra Capuchinos.	5. Sequia de la Ciudad.	R. Castellar.
e. Baluarte de los Tellers.	E. Bateria de 10. Cañones.	6. Brecha hizo las Minas.	S. Macaholif.
f. Puerta del Angel.	F. Bateria de 22. Morteros.	7. Brecha habierna 50. Tuestas.	T. Camelfort.
g. Baluarte de Lunqueras.	G. Abertura de la Trinchera.	8. Brecha de 20. Tuestas.	V. Almendarias.
h. Baluarte de S.º Pedro.	H. Bate. de 8. Caño. y 6. Morteros.	9. Brecha 8. Tuestas.	X. Asturias.
i. Bal.º del Portal Nuevo.	I. La Cruz de S.º Francisco.	10. Brecha 12. Tuestas.	Y. Gusman.
k. Bastion de S.º Clara.	K. Corral de la G.º Guardia.	11. Brecha 13. Tuestas.	Z. Osuna.
l. Baluarte de Levante.	L. Bate. de 12. Cañones, de 24.	12. Brecha 12. Tuestas.	1. Lamarche.
m. Reducto de S.º Evulalia.	M. Bate. de 20. Cañones, de 24.	A. Dragones Ditre.	2. Dragones de Bourrille.
n. Balu.º de Medio-dia.	N. Bateria de 8. Cañones, de 6.	B. Dragones de Marimon.	3. Taillerani.
o. Puerta del Mar.	O. Bateria de 16. Cañones, de 24.	C. La Reyna.	4. Odetoz.
p. Bonete de S.º Raymundo.	P. Bateria de 8. Cañones, de 6.	D. Real Artilleria.	5. Dragones Dodrille.
q. Explanada de S.º Fra.º	Q. Bateria de 10. Cañones, de 6.	E. Santiago.	6. De Berri.
r. Cortaduras de la Plaza.	R. Bateria de 4. Cañones, de 24.	F. Rossellon Nuevo.	7. De Averde.
s. Cabo del Muelle.	S. Bateria de 8. Cañones, de 6.	G. Orribes.	8. Danois.
t. Muralla de la Rambla.	T. Bateria de 8. Cañones, de 6.	H. Guardias Valones.	X. Bombarderos.
u. Arrabal.	V. Bateria de 6. Cañones, de 6.	I. Guardias Españoles.	9. La Corona.
x. La Cruz Cubierta.	X. Bateria de 8. Morteros.	K. Santa-guichi.	10. La Flecha.
y. Casa de la Granota.	Y. Bateria de 8. Morteros.	L. Arduhine.	11. Artois. <small>Δ. Fuzillera.</small>
z. Estañó de Port.	Z. Bateria de 6. Morteros.	M. Guadalacara.	12. Normandia. <small>Δ. Millan.</small>
2. Lugar de Sans.	I. Bateria de 6. Morteros.	N. Murcia.	13. Anjou.

corresponent, que acompanyaven una de les cinc cròniques. Atribuït a Manuel Planella (AHCB).

què les viles de Teià, Premià i Vilassar van plantar cara a l'exèrcit borbònic, motiu pel qual van ser cremades. Es trobava al Vallès en el moment de màxima eferescència de la revolta de les Quinzenades. I viu els darrers mesos del setge de Barcelona a Sarrià, la qual cosa li permet ser-ne un testimoni privilegiat, des de la part atacant.”

És sorprenent, des d'un punt de vista contemporani, llegir que un botifler com Claramunt es plany per la pèrdua dels furs dels catalans, alhora que exculpa Felip V d'aquesta decisió i en culpa els resistents austriacistes de Barcelona: “Y axí, lo que ab darramament de molta sa[n]ch havían alcansat nostres passats, ho perdérem derramant-ne moltíssima per a pèrdrer nostres privilegis, que tant havían costat; y haver-los volgut pèrdrer tant voluntàriament, com sobre resta explicat, no essent de la intenció de la magestad llevar-los. Y se poden donar moltes gràcias a Déu com tots los habitants no foren degollats y saquejats, que se pot atribuir a miracle y a la gran clemència del rey nostre senyor, que no ha permès se venjassen los agravis que se li havien fet. Vulla sa divina magestad mirar-nos ab ulls de pietat perquè sapiam esmenar-nos y cumplir a la obligació de lleals vassalls; que ab

lo temps se acomòdan las cosas. Axí sie. Amén”.

Crònica i plànol. L'autor de la quarta crònica tampoc no es coneix amb certesa. Com la *Succinta memòria*, es va conservar a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, acompanya una col·lecció de la *Gaceta* i porta per títol *Per a haver faltat la Continuació del Diari, poso-lo per nota. Lo suchseit en los paratjes en què me he trobat en lo siti y defensa de Barcelona*. Per això els editors en diuen *La Continuació del Diari*. Anava acompanyat d'un plànol [vegeu imatge] titulat *Veridico plano de Barcelona, sitiado desde 25 de julio 1713 hasta 12 de setiembre 1714*. “El propietari del volum”, expliquen Alcoberro i Campabadal a la introducció, “hi explica que li'n féu donació el pintor i escenògraf Josep Planella i Coromina (Barcelona, 1804-1890). Planella havia enquadrernat la col·lecció de documents entre 1840 i 1850, seguint el mateix ordre en què els havia trobat a casa seva. L'autor de l'anotació planteja la hipòtesi que tant el plànol com la crònica que ara presentem haguessin estat elaborats per un avantpassat de Planella, també pintor.”

És la crònica més breu del volum i es limita a cinc dies de 1714 (11 d'agost,

14 d'agost, 28 d'agost, i 10 i 11 de setembre). “L'autor anònim del text no es proposa la reconstrucció dels fets esdevinguts a Barcelona al llarg d'aquell mes, sinó tan sols deixar constància d'aquells que ha viscut personalment. En la descripció dels fets sovinteja l'ús de la primera persona del plural i del terme *los nostres*, contraposat ‘als enemics’”.

El frare cronista. Tanca el volum de les cròniques *El llibre d'òbits religiosos del frare Manuel Soler del convent de Sant Josep de Barcelona*. Alcoberro i Campabadal destaquen que “és una autèntica raresa dins l'àmbit dels dietaris institucionals” perquè la majoria eviten aquest període o l'han eliminat dels seus llibres per evitar, com s'ha dit, que esdevinguessin “proves inculpatòries inapel·lables”. L'explicació “d'aquest comportament excepcional cal buscar-la en la personalitat del seu autor, el frare de l'Orde de Carmelites Descalços (OCD) Manuel Soler, de qui no sabem altra cosa que allò que ens diu el text”.

El convent de Sant Josep es trobava on ara hi ha el mercat de la Boqueria o de Sant Josep, a la Rambla de Barcelona, i va ser cremat durant la revolució de 1835. La narració de Soler és de les més fresques i interessants. Descriu els bombardeigs, la fam i les accions de defensa de la ciutat. “El frare carmelita”, expliquen Alcoberro i Campabadal, “descriu els treballs de la construcció de la defensa, en què va participar juntament amb altres eclesiàstics.”

Evidentment, també hi ha la derrota i la voluntat que la història la recordi: “Y com, per causa de tantas bombas, nos aguérem de ausentar del convent (com ja tinch referit), encara que después tornàrem, no poguí continuar lo diari, per aver passadas moltas cosas dignas de gran reparo, fins lo die 11 de setembre, que se arrendí la ciutat a força de armas. Sols dich que lo foc de esta ciutat, tant de ofensa com de defensa, no se à vis may en lo món ni igual la resistència de la gent de la plaça, i axís lo curiós que vulla saber tot lo que passà individualment porà mirar per altra part, que en diferens curiosos se trobarà”.

Àlex Milian